

Leveleki Magdolna

Válság – kiutak és megoldások?!

(recenzió)

Szretykó György (szerk.): A válságok természetrajza: kiutak és alternatívák. A válságok és a válságkezelés szociológiai és humánpolitikai aspektusai (Comenius Kft, Pécs, 2013. 688 o.)

A közbeszédben az egyik leggyakrabban elhangzó kifejezés a válság, melyet Szretykó György „A válságok természetrajza: kiutak és alternatívák” című tanulmánykötet szerkesztője bevezetőjében az orvostudomány definícióját kölcsönözve valamely döntő változást megelőző nehéz helyzetként és súlyos zavarként definiál, melynek lehet jó és rossz kimenetele.

A 2013 őszén a Comenius Kiadó által megjelentetett kötet a válságos helyzetben lévő társadalmak elemzésére vállalkozik részben körüljárva a jelenséggel foglalkozó elméleteket, részben pedig annak mibenlétét, okait és a gyógymódokat igyekszik körvonalazni. Ennek megfelelően az igen terjedelmes – mintegy 688 oldalra rugó - könyv négy nagy fejezetre tagolódik.

A válságok természetrajza és elméleti kérdései című fejezetben Rockenbauer Antal a pénzügyi válságként induló, eszkalálódott válság okait elemzi a fizikában használatos matematikai eszközökkel.¹ A „differenciálegyenletek technikáját” alkalmazva arra a következtetésre jut, hogy az adósságra koncentrálnó defenzív gazdaságpolitika a pozitív visszacsatolás következtében a gyenge gazdaságokat tovább gyengíti, az erőseket tovább erősíti, és a világ fejlett és fejletlen régiói közötti olló tágulása következtében a közepesen fejlett gazdaságokat is a lecsúszás veszélye fenyegeti. Ezt látjuk most például Görögországban. A szerző szerint az adósság egy részének elengedése, vagy újabb hitelekkel való finanszírozása nem megoldás, mert amíg a kamatok irreális magasságokban vannak, addig az adósság újratermelődik.² Ennél nagyobb volumenű változásokra, az erőviszonyok alapvető átrendezésére, a gazdasági szférában a kamatszintek csökkentésére, a működő tőke arányának a spekulációs tőke rovására történő emelésére, a társadalomban pedig a bizalom helyreállítására lenne szükség.

A válság Szerencsi Károly elemzése alapján is több mint gazdasági krízis, szerinte helyesebb a társadalmi rendszerek válságáról beszélni,³ amely éppúgy magába foglalja a társadalom

integrációs zavarait, mint a gazdasági, pénzügyi válságot, az európai foglalkoztatási és szociális modell válságát vagy az uniós országok demográfiai és ökológiai helyzetének kedvezőtlen alakulását. Hasonlóan komplex leírását olvashatjuk napjaink válság jelenségeinek Somogyi Ferenc elemzésében, aki a nemzetközi áru-, munka- és tőkeáramlás egyenlőtlenégeket elmélyítő hatása mellett rámutat a kultúra, a politikai élet, a tudomány és technika, az ökoszisztéma és a spiritualitás, a vallás válságára is.⁴ Egy ilyen átfogó problémahalmazból való kilábalás pedig csupán értékrendbeli és a társadalom működés módját alapvetően érintő változások révén, a társadalom és gazdaság viszonyát újraértékelő paradigmaváltással lehetséges. A kiutak és megoldások keresése jellemzi a kötet számos más írását is a „koncentrált akciók” segítségével, a „tudásalapú állam” szerepvállalásával, a cégek/szervezetek munkavállalók iránti elköteleződésének erősítésével. (Kári – Lakatos, Kari, Fister- Szretykó)

A tanulmánykötetnek külön fejezete foglalkozik *a gazdaság szereplőinek eladósodottságával, a kialakult hitelválság okaival illetve az öngondoskodás és a megtakarítási képesség alakulásával.* (Hegedűs, Giday, Dombi – Leveleki, Giday – Szegő) Mint Giday András megjegyzi, Magyarország hitelválságból való kilábalását nehezíti, hogy az önkormányzatok, a gazdasági szervezetek, magánszemélyek és az állami költségvetés adósságállományának csökkentése könnyen recessziós hatást idéz elő.⁵ Ugyanakkor az önellátás növekedése – mely Magyarországon a mezőgazdasági termelés szempontjából legkedvezőbb adottságú térségekben is siralmas állapotban van jelenleg - bizonyos fokú kiegyenlítő hatást gyakorolhatna. (Dombi – Leveleki) Hasonlóképpen segítene a válságból való kilábalásban illetve a válságos helyzet kialakulásának megelőzésében a megtakarítási formák változtatása. A gyermeknevelést elismerő nyugdíjrendszer bevezetése Giday András és Szegő Andrea javaslata, mely szerint a lakossági nyugdíj összege nem változna, „csak értékrendje és szerkezete” a gyermeknevelő családok javára.⁶ De a szerzők szorgalmazzák az egykor jól működő kalácsa újbóli legalizálását is, amely jelentősen csökkentené a családok otthonteremtési költségeit, és kifizértené a lakásfelújításokban elterjedt feketemunkát.

A foglalkoztatás és a szociális ellátórendszer válságának megoldását vizsgáló tanulmányok többsége olyan eseteket dolgoz fel, melyek kísérletek a válság megoldására helyi adottságokat figyelembe véve külső erőforrásokat felhasználva. Ilyen esettanulmány Cseh Juditnak a megváltozott munkaképességűeket foglalkoztató dél-dunántúli munkáltatók magatartásának, Krisztián Bélának ugyanebben a régióban a bányászat ágazatában történő foglalkoztatás lehetőségének elemzése és Kalocsai Adrienn írása az elhíresült „pokoli torony” rehabilitációjáról. Ezek a tanulmányok a makroszintű rendszerek működésének

hiányosságaira, a finanszírozási problémákra is rámutatnak. Ez utóbbi diszfunkcionális működésének okait a szociális szolgáltatások területén Soós Zsolt már nem is szervezési, költségvetési problémának látja, hanem az erkölcsi alapokban. Úgy véli, hogy a finanszírozási probléma csupán az „egyre inkább elhatalmasodó erkölcsi válság” következménye, „hiszen a szolgáltatási struktúrát nem a társadalmi szükségletek, nem a segítségre szorulóknak szükségletei, igényei, érdekei, hanem inkább a szolgáltatók anyagi érdekei alakítják.”⁷

Végezetül a kötet tanulmányai *a szervezés és a humánmenedzsment tudományterületén az innovációban, a tudástőke hasznosításában keresik a válságra a megoldást.* Ennek szép példáját mutatja be Muity György Klebelsberg Kunó kultúrpolitikája kapcsán. Klebelsberg a magyar történelem súlyos válságkorszakában, a Trianon utáni évtizedekben „megalapozta a magyar közoktatás modernizációs lehetőségét” a tudás elérhetőségének, a tanulás feltételeinek és a tanítók jobb élet- és tanítási körülményeinek megteremtése által. „A menedzser oldaláról közelítve ez a klebelsbergi rendszeralkotás a magyar nemzeti tudásmegosztás nagy kezdeményezése volt.”⁸

Jegyzetek

¹ Rockenbauer Antal: A válság rejtett dimenziói. In: Szretykó György (szerk.): A válságok természetrajza. Kiutak és alternatívák. A válságok és válságkezelés szociológiai és humánpolitikai aspektusai. Comenius kft, Pécs, 2013. 19-21.o.

² I.m. 40.o.

³ Szerencsi Károly: Globális válságok és kiutak – a gazdaság és társadalom viszonyának újraértékelése. In: Szretykó György (szerk.): A válságok természetrajza. Kiutak és alternatívák. A válságok és válságkezelés szociológiai és humánpolitikai aspektusai. Comenius kft, Pécs, 2013. 42-74.o.

⁴ Somogyi Ferenc

⁵ Giday András: A magánszféra eladósága az új EU tagállamokban 2004-2012. In: Szretykó György (szerk.): A válságok természetrajza. Kiutak és alternatívák. A válságok és válságkezelés szociológiai és humánpolitikai aspektusai. Comenius kft, Pécs, 2013. 244-285.o.

⁶ Giday András – Szegő Andrea: Talán még nem késő – gyermekfedezetű nyugdíjat In: Szretykó György (szerk.): A válságok természetrajza. Kiutak és alternatívák. A válságok és válságkezelés szociológiai és humánpolitikai aspektusai. Comenius kft, Pécs, 2013. 311-345.

⁷ Soós Zsolt: Válság és válságkezelés a szociális szolgáltatások finanszírozásában. In: Szretykó György (szerk.): A válságok természetrajza. Kiutak és alternatívák. A válságok és válságkezelés szociológiai és humánpolitikai aspektusai. Comenius kft, Pécs, 2013. 375-409.o.

⁸ Muity György: Klebelsberg ma - tudással a válság ellen. In: Szretykó György (szerk.): A válságok természetrajza. Kiutak és alternatívák. A válságok és válságkezelés szociológiai és humánpolitikai aspektusai. Comenius kft, Pécs, 2013. 678-687.o.

A szerző szociológus, a Pannon Egyetem docense.